

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ПОГРЕБНЯК ОКСАНА СЕРГІЇВНА

УДК 347.91(477)

**СУДОВИЙ ЗАХИСТ ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ
ФІЗИЧНИХ ОСІБ ПРИ ПРИМУСОВОМУ НАДАННІ
МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право та цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2011

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ.

- Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент
Кройтор Володимир Андрійович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувачий кафедри
цивільно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та масових комунікацій.
- Офіційні опоненти:** доктор юридичних наук, професор
Яроцький Віталій Леонідович,
Національний університет «Юридична
академія України імені Ярослава Мудрого»,
завідуючий кафедрою цивільного права № 2;
- кандидат юридичних наук, доцент
Гетманцев Олександр Валентинович,
Чернівецький національний університет
ім. Ю. Федьковича,
завідуючий кафедрою правосуддя.

Захист відбудеться «28» жовтня 2011 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.02 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27.

Автореферат розісланий «26» вересня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. О. Серьогін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Україна, вступивши до Ради Європи, ратифікувала в липні 1997 р. Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод, поставивши на меті привести законодавство України у відповідність зі стандартами Ради Європи. Згідно європейських стандартів мають бути закріплені та гарантовані основні права та свободи людини. Серед них – право людини на свободу і особисту недоторканність. Стаття 29 Конституції України встановлює: «Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність». Однак у законодавстві України передбачені випадки обмеження особистої свободи, зокрема пов'язані із законним затриманням та примусовим наданням медичної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, інфекційні захворювання і внаслідок цього становлять небезпеку для себе чи оточуючих.

Відповідно до Конституції України обмеження свободи та особистої недоторканності можливе за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

Наразі в законодавстві України відсутній детально розроблений механізм звернення до суду із заявами про надання медичної допомоги у примусовому порядку. Необхідність вивчення даного питання та відповідного розроблення доповнень до існуючих нормативних положень пояснюється тим, що на практиці виникають значні труднощі, пов'язані із виявленням людей, які потребують надання медичної допомоги у примусовому порядку, їх затриманням та доставкою до відповідних лікувальних закладів. На сьогодні в законодавстві України не розроблена процедура судового розгляду справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку особам, які хворіють на інші соціально небезпечні захворювання (СНІД, венеричні захворювання, лепра, наркоманія, алкоголізм). У законодавстві не визначено критерії, що вказують, у яких випадках суд має право направити особу до лікувального закладу для надання їй медичної допомоги в примусовому порядку. Потребують ґрунтового дослідження та подальшого удосконалення положення законодавства, що регулюють окремі питання судового розгляду даних справ: зокрема цивільне процесуальне законодавство України не визначає обов'язковою участь хворої особи в судовому розгляді; не врегульованим є питання надання правової допомоги хворим особам для представництва їх інтересів у суді; залишаються відкритими питання суб'єктів, які повинні виконувати рішення суду про надання медичної допомоги в примусовому порядку.

В Україні розроблення теоретичних положень проблеми судового захисту фізичних осіб при наданні медичної допомоги в примусовому порядку не проводилось.

Серед сучасних українських і закордонних досліджень слід назвати наукові роботи Н. Г. Бурлакової, А. П. Буценка, Т. Калерта, Р. Кокера, В. В. Комарова, Н. В. Нікулінської, Г. О. Світличної, Ю. В. Тихомирової, М. М. Ясинка та ін. Проте більшість наукових праць згаданих авторів присвячені лише окремим питанням правового регулювання надання медичної

допомоги в примусовому порядку. Викладене створило передумови для проведення наукового дослідження, зумовило вибір теми дисертації і дозволило віднести досліджувані проблеми до актуальних.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи відповідає п. 11.5 Пріоритетних напрямів наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ, на період 2004-2009 років, затверджених наказом МВС України від 5 липня 2004 р. № 755, п. 16.15 Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010-2014 років, затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347 та п. 9.1 Пріоритетних напрямків наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2006–2010 роки, затверджених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ, п. 17.6 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2011-2014 роки, затверджених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ.

Мета і завдання дослідження. Метою даної дисертації є комплексний аналіз проблеми судового захисту законних інтересів фізичних осіб при примусовому наданні медичної допомоги та вироблення пропозицій щодо удосконалення чинного національного законодавства.

Досягнення поставленої мети обумовило постановку й необхідність вирішення у дисертаційному дослідженні наступні основні завдання:

- визначити правову природу справ про надання особі медичної допомоги у примусовому порядку;
- вивчити та узагальнити матеріали судової практики, правової статистики й визначити основні проблемні питання судового провадження таких справ;
- визначити коло суб'єктів, які мають право звертатись до суду із заявами про надання особі медичної допомоги у примусовому порядку (справи про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, справи про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу);
- розкрити роль органів внутрішніх справ при порушенні провадження у справах про надання особі медичної допомоги у примусовому порядку (справи про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, справи про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу);
- визначити вид юрисдикції і підсудність справ про надання медичної допомоги у примусовому порядку (справи про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, справи про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу);
- розкрити особливості судового доказування у справах про надання медичної допомоги у примусовому порядку (справи про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, справи про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу);

- розкрити особливості судового розгляду і судового рішення у справах про надання медичної допомоги у примусовому порядку (справи про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, справи про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу).

Об'єктом дослідження є цивільно-процесуальні відносини, які виникають у зв'язку з примусовим наданням медичної допомоги.

Предметом дослідження є особливості судового захисту законних інтересів фізичних осіб при примусовому наданні медичної допомоги.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методологічних принципів пізнання соціально-правових явищ. Формально-логічний метод застосовано при дослідженні правової природи справ про надання примусової медичної допомоги. Використання методу синтезу дозволило виявити спільні риси процедур розгляду справ про надання примусової психіатричної допомоги та примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу, а надалі - сформулювати поняття медичної допомоги, яка надається в примусовому порядку. Також застосовано історичний та порівняльно-правовий методи при дослідженні становлення міжнародного, зарубіжного законодавства у сфері надання примусової медичної допомоги з метою впровадження міжнародного досвіду в національну процедуру надання медичної допомоги за наявності умов застосування міжнародного законодавства. За допомогою техніко-юридичного методу сформульовано власне бачення норм та дефініцій, що стосуються розгляду справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертації вперше здійснено комплексне дослідження проблеми судового захисту законних інтересів фізичних осіб при примусовому наданні медичної допомоги в примусовому порядку. Результатом проведеного дослідження є розроблення концептуальних основ механізму правового регулювання суспільних відносин з розгляду та вирішення справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, зокрема, *вперше*:

- обґрунтовано положення, що медична допомога у примусовому порядку – це вид медичної діяльності спеціалізованих лікувальних закладів, яка здійснюється в порядку, визначеному законом, на підставі рішення суду щодо осіб, які хворіють на соціально небезпечні захворювання і не бажають добровільно лікуватись;
- сформульовано положення про необхідність вироблення єдиної процедури судового розгляду справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку для інших соціально небезпечних захворювань (наркоманія, алкоголізм, СНІД, венеричні захворювання, лепра);
- висловлено положення щодо введення альтернативної підсудності справ про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку. Доведено положення, що заява про надання

психіатричної допомоги в примусовому порядку може бути подана до суду як за місцезнаходженням заявника, так і за місцем проживання чи фактичним місцезнаходженням хворої особи;

- обґрунтовано положення про необхідність проведення всіх необхідних дій з підготовки справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку (справи про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, справи про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу) до судового розгляду для вирішення питання про участь у розгляді всіх заінтересованих осіб, свідків, збирання та забезпечення доказів у справі.

Дістали подальшого розвитку положення про те, що:

- справи про надання медичної допомоги в примусовому порядку належать до окремого провадження цивільного судочинства, оскільки в них відсутній спір про право, суб'єкти даних правовідносин є рівними, об'єктом судового захисту є законні інтереси, які не опосередковані суб'єктивним правом;

- умовами надання медичної допомоги в примусовому порядку є наявність в особи соціально небезпечного захворювання, передбаченого в законодавстві; особа внаслідок даного захворювання наражає на небезпеку зараження хворобою інших осіб або її поведінка є небезпечною для суспільства; відсутня згода хворої особи на добровільне лікування;

- необхідність розширення кола осіб, які можуть подати заяву про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку, шляхом надання такого права членам сім'ї, органам соціального захисту населення чи органам внутрішніх справ;

- загальний предмет доказування у справах про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку включає в себе такі елементи: медичний критерій (наявність тяжкого психічного розладу), юридичний критерій (одна з підстав для надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, передбачена статтями 12-15 Закону України «Про психіатричну допомогу»), причинний зв'язок між наявною хворобою та відповідною поведінкою особи;

- обов'язковим засобом доказування факту наявності чи відсутності тяжкого психічного розладу є висновок судово-психіатричної експертизи, оскільки обставини, які підлягають встановленню у справі, містять медичний елемент і вимагають засобів доказування, які б могли їх підтвердити;

- розширення кола осіб, які можуть подати заяву про госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу, шляхом надання такого права керівнику протитуберкульозного закладу, прокурору;

- обов'язкову участь у судовому засіданні представника особи, щодо якої вирішується питання про надання медичної допомоги в примусовому порядку (справи про надання

психіатричної допомоги в примусовому порядку, справи про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу), який призначається за рахунок коштів держави;

- особа, щодо якої вирішується питання про надання медичної допомоги в примусовому порядку, є заінтересованою, тому їй повинно бути надано право особистої участі в судовому засіданні, у разі необхідності із вжиттям заходів щодо недопущення розповсюдження інфекційного захворювання;

- наявність презумпції відсутності підстав для надання медичної допомоги в примусовому порядку. Згідно з такою презумпцією заінтересована особа, щодо якої вирішується питання про надання медичної допомоги в примусовому порядку, не має доводити, що вона є здоровою і безпечною для оточуючих, а заявник повинен довести наявність підстав для надання медичної допомоги в примусовому порядку;

- поширення правила негайного виконання судового рішення на справи про госпіталізацію особи до медичного закладу в примусовому порядку, а також на виписку особи з медичного закладу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у формулюванні висновків та пропозицій щодо визначення шляхів вирішення низки теоретичних і практичних проблем.

Наведена теоретична розробка окремих проблем судового захисту інтересів фізичних осіб при примусовому наданні медичної допомоги в примусовому порядку може бути використана у розробленні й впровадженні у судову практику наукових рекомендацій щодо особливостей судового провадження досліджуваних справ. Крім того, пропозиції, що містяться в дисертації, можуть бути використані під час викладання курсу «Цивільне процесуальне право», а також при підготовці навчальних та навчально-методичних посібників з цивільно-правових дисциплін. Висновки й рекомендації можуть бути використані в законотворчій діяльності, при підготовці нормативно-правових актів для подальшого вдосконалення цивільного процесуального законодавства та законодавства, що регулює надання медичної допомоги в примусовому порядку. Окремі положення, сформульовані в роботі, мають дискусійний характер і можуть служити базою для подальших наукових досліджень з проблем правового регулювання відносин у сфері надання медичної допомоги в примусовому порядку.

Апробація результатів дисертації. Дисертаційне дослідження проведено на кафедрі цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, на якій воно неодноразово обговорювалось та пройшло внутрішнє рецензування. Одержані у процесі дослідження основні висновки та пропозиції оприлюднені на трьох науково-практичних конференціях: 1) на науково-практичній конференції «Проблеми цивільного права та процесу», присвяченій пам'яті О. А. Пушкіна (м. Харків, 22 травня 2010 р.); 2) на науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків,

5 червня 2010 р.); 3) на міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми процесуальної науки: історія та сучасність» (м. Київ, 25-26 листопада 2010 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і результати дисертації опубліковані в шістьох статтях у виданнях, визначених ВАК України фаховими для юридичних наук, та трьох тезах доповідей, опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають десять підрозділів, висновків до кожного розділу та загального висновку, а також списку використаних джерел, що нараховує 197 найменувань. Повний обсяг дисертації становить 185 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і ступінь дослідженості теми, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету та завдання, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, охарактеризовано його методологічну основу, сформульовано наукову новизну отриманих результатів, з'ясовано їх практичне значення, апробацію та наведено перелік публікацій за темою дисертації.

Розділ 1 «Правова природа справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку» складається з двох підрозділів.

У **підрозділі 1.1 «Становлення законодавства, що регулює відносини про надання фізичній особі медичної допомоги у примусовому порядку»** викладено аналіз міжнародного та вітчизняного законодавства, що регулює відносини про надання фізичній особі медичної допомоги у примусовому порядку.

У роботі стверджується, що в міжнародних документах та національному законодавстві передбачено можливість та визначені принципи надання медичної допомоги в примусовому порядку.

Надання медичної допомоги в примусовому порядку має здійснюватись виключно за рішенням суду. Обстоюється позиція, що для примусового лікування і госпіталізації особи, хворої на соціально небезпечне захворювання, необхідні особливі критерії і чітко визначені в законодавстві гарантії прав даних осіб. Лікування і госпіталізація до медичного закладу може проводитись відповідно до правила найменшого обмеження.

Дисертант проаналізував чинне законодавство щодо надання фізичній особі медичної допомоги у примусовому порядку і зробив висновок, що окремі положення не відповідають міжнародним стандартам, а деякі питання залишаються не врегульованими.

У підрозділі 1.2 *«Характер судового провадження по справах про надання медичної допомоги в примусовому порядку»* досліджується проблема визначення правової природи справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку.

Дисертантом запропоновано виробити єдину процедуру судового розгляду справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку для інших соціально-небезпечних захворювань (наркоманія, алкоголізм, СНІД, венеричні захворювання, лепра).

Критеріями визначення характеру судового провадження є характер і предмет спірних правовідносин, а також їх суб'єктний склад. Аналіз юридичної літератури та різних підходів учених щодо визначення виду судочинства досліджуваних справ (Г. Л. Осокіної, Н. Г. Бурлакової, Ю. В. Тихомирової, Н. В. Нікулінської), а також національного законодавства свідчить, що справи про надання медичної допомоги в примусовому порядку характеризуються рівністю сторін та відсутністю спору про право, об'єктом судового захисту є законні інтереси, які не опосередковані суб'єктивним правом, що дозволяє віднести їх до справ окремого провадження цивільного судочинства.

Визначено умови надання медичної допомоги в примусовому порядку, а саме: особа має соціально-небезпечне захворювання, передбачене в законодавстві; особа внаслідок соціально-небезпечного захворювання наражає на небезпеку зараження хворобою інших осіб або її поведінка внаслідок хвороби є небезпечною для суспільства; відсутня згода хворої особи на добровільне лікування, натомість наявне ухилення від нього.

Медична допомога у примусовому порядку – це вид медичної діяльності спеціалізованих лікувальних закладів, що здійснюється у порядку, визначеному законом, на підставі рішення суду щодо осіб, які хворіють на соціально-небезпечні захворювання і не бажають добровільно лікуватись.

Розділ 2 «Процесуальні особливості розгляду та вирішення справ про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку» складається з чотирьох підрозділів.

Підрозділ 2.1 «Суб'єкти, які мають право звертатись до суду з заявами про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку» присвячено дослідженню проблеми визначення кола осіб, які можуть бути заявниками у справах даної категорії.

Згідно з чинним законодавством заявником у справах про проведення психіатричного огляду особи у примусовому порядку, про надання особі амбулаторної психіатричної допомоги та її продовження в примусовому порядку є лікар-психіатр. У справах про госпіталізацію особи до психіатричного закладу та про продовження такої госпіталізації заявником може бути представник психіатричного закладу.

Поділяючи позицію С. Я. Фурси та М. М. Ясинка, автор вважає, що наділення правом звернення до суду із заявою про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку лише

медичних працівників є не зовсім правильним. Дисертант пропонує скористатися світовим досвідом щодо вирішення проблеми визначення кола осіб, які мають право звертатись до суду із заявами про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку й наділити цим правом перш за все близьких родичів та законних представників особи. Дане коло осіб має бути обґрунтовано обмеженим відповідно до підстав, передбачених для примусової психіатричної допомоги.

У результаті дослідження обґрунтовано положення щодо розширення кола осіб, які мають право подати заяву про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку. Зокрема запропоновано доповнити Цивільний процесуальний кодекс України статтею 279-1 «Особи, які можуть бути заявниками», надавши таке право членам сім'ї, органам соціального захисту населення, органам внутрішніх справ.

У підрозділі 2.2 «Цивільна юрисдикція і підсудність справ про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку» здійснено дослідження проблем визначення компетентного суду і підсудності справ даної категорії.

Вивчення історії надання психіатричної допомоги в примусовому порядку дає підстави вважати, що за радянських часів та в перші роки незалежної України дані справи були підвідомчі органам охорони здоров'я та не передбачалось позавідомчого контролю.

Виходячи зі змісту прецедентної практики Європейського суду з прав людини, повноваження на вирішення питання про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку може мати як адміністративний орган, так і суд. Аналіз законодавства зарубіжних країн свідчить, що в країнах, де рішення про надання психіатричної допомоги особі в примусовому порядку приймається адміністративним органом, особа опиняється в невідповідному становищі, виникають певні труднощі при реалізації її права на оскарження медичного рішення.

Стверджується, що для ефективного забезпечення права на захист осіб із психічними розладами дані справи повинні вирішуватись відповідно до стандартів, визначених у Конвенції про захист основоположних прав та свобод людини та судовій практиці Європейського Суду з прав людини. Відповідно до стандартів розгляд справи проводиться незалежним компетентним органом – судом, у порядку, визначеному законом, з обов'язковою участю особи та її представника, із всебічним дослідженням матеріалів справи. Підкреслюється, що чинне вітчизняне законодавство відповідає вказаним стандартам, оскільки справи про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку підлягають розгляду та вирішенню в судовому порядку.

Аналіз матеріалів судової практики свідчить, що існує низка проблем, пов'язана із правильністю визначення компетентного суду зі сторони заявників у справах даної категорії. Так, визначення конкретного суду, уповноваженого розглядати справи про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку, зумовлене місцем проживання особи. Необхідно вказати на те,

що місце проживання особи не завжди є її фактичним місцезнаходженням, чим і ускладнюється процедура звернення до суду. У зв'язку із розширенням кола суб'єктів, які мають право звертатись до суду із заявами про надання психіатричної допомоги примусовому порядку, дисертант пропонує забезпечити цим особам доступ до суду.

Виходячи з принципу рівноправності сторін, згідно з яким сторонам забезпечуються рівні можливості участі в процесі, автор вважає, що заява про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку може подаватись не лише до суду за місцезнаходженням психіатричного закладу, а й за місцезнаходженням інших заявників. В інтересах особи, яка має отримувати психіатричну допомогу в примусовому порядку, дисертант пропонує забезпечити можливість надання даної допомоги за місцем її проживання чи перебування. У зв'язку з викладеним автор вважає за доцільне змінити підсудність даних справ з загальної територіальної на загальну альтернативну.

Підрозділ 2.3 «Особливості судового доказування по справах про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку» присвячено дослідженню питань визначення предмета доказування, засобів доказування та розподілу обов'язку доказування у справах про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку.

Предмет доказування у справах про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку можна поділити на загальний, який є характерним для всіх випадків примусового надання психіатричної допомоги за відсутності особливих обставин; і спеціальний, коли ці особливі обставини наявні у справі. До загального предмета доказування у справах про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку входять такі елементи: стан психічної хвороби особи і загроза внаслідок хвороби для самого хворого та оточуючих; підстави надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, причинний зв'язок між станом психічної хвороби та відповідною поведінкою особи, яка дає підстави для примусового надання психіатричної допомоги. Спеціальний предмет доказування доповнюється певними особливостями, визначеними в законодавстві.

У результаті проведеного дослідження дисертант, підтримуючи позицію американського ученого А. Брукса, вважає, що критеріями небезпечної поведінки особи є розмір, значущість завданої шкоди; вірогідність завдання шкоди; частота завдання шкоди; близькість, безпосередність завдання шкоди. Значущість завданої шкоди полягає в тому, що найбільшу шкоду становить вірогідність учинення вбивства, завдання тяжких тілесних ушкоджень, зґвалтування, тобто замах на життя та здоров'я особи. Менш значущим є порушення громадського порядку, відповідальність за яке передбачено кримінальним та адміністративним законодавством України. Крім того, вірогідність завдання емоційної травми також повинно розцінюватись як шкода. Небезпека для майна є також значною шкодою, однак менш значущою, ніж замах на вбивство.

Вірогідність завдання шкоди полягає в оцінці можливості заподіяння шкоди. Зазначимо, що найбільшу небезпеку становить безпосередня вірогідність завдання шкоди. Водночас необхідно в кожному випадку оцінювати також віддалену в часі вірогідність завдання шкоди, погрози хворого, ступінь їх очевидності та серйозності намірів. Частота завданої шкоди полягає не в одноразовому вчиненні певних дій чи бездіяльності, що свідчить про наміри особи завдати шкоду. Що частіше особа внаслідок психічного захворювання вчиняє дії, якими заподіює значну шкоду охоронюваним законом інтересам, тим більше це свідчить про небезпечність особи. Таким чином, komponуючи елементи шкоди, можна встановити, в якому випадку особа потребує стаціонарного лікування та госпіталізації до медичного закладу в примусовому порядку, а в якому потребує надання амбулаторної психіатричної допомоги чи взагалі не є небезпечною для себе або оточуючих, а тому потреби в наданні психіатричної допомоги в примусовому порядку немає.

Обґрунтовується положення про те, що пояснення заявника та заінтересованої особи є засобами доказування. Обов'язковими засобами доказування, які підтверджують факт наявності небезпечної поведінки психічно хворої особи, є: пояснення заявника, заінтересованої особи, показання свідків, різні письмові докази (рапорт органу внутрішніх справ, протокол про вчинення адміністративного правопорушення, довідки, складені органами державної влади тощо).

Особа, якій надається психіатрична допомога в примусовому порядку, є заінтересованою особою у справі, оскільки рішення у справі безпосередньо впливає на права та обов'язки останньої та стосується її інтересів. Унаслідок цього автор обґрунтовує необхідність участі даної особи в судовому розгляді справи.

Стверджується, що обов'язковим засобом доказування, який підтверджує факт наявності психічної хвороби, є висновок судово-психіатричної експертизи. Вказана експертиза повинна проводитися в кожній справі про надання медичної допомоги в примусовому порядку.

У підрозділі 2.4 «Особливості судового розгляду і судового рішення у справах про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку» проведено дослідження особливостей підготовки, судового розгляду і судового рішення у справах про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку.

Автор обґрунтовує необхідність обов'язкового проведення підготовчих дій до судового розгляду справ про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку для вирішення питання про участь у судовому розгляді всіх заінтересованих осіб, свідків, збирання та забезпечення доказів у справі.

Важливою гарантією захисту прав психічно хворих осіб є представництво їх інтересів у суді. Аналіз матеріалів судової практики свідчить, що участь законного представника у судовому розгляді не забезпечує ефективного захисту прав і свобод особи, щодо якої вирішується питання про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку. У зв'язку з цим дисертант обстоює

позицію щодо необхідності забезпечення надання особі кваліфікованої юридичної допомоги, передбачивши в ст. 281 ЦПК України обов'язкову участь адвоката в справах даної категорії, який призначається судом за рахунок коштів держави.

Рішення суду про призначення надання психіатричної допомоги в примусовому порядку має відповідати вимогам законності та обґрунтованості, форми та змісту судового рішення тощо.

У роботі розглянуто питання про недоцільність визначення в судовому рішенні строку надання психіатричної допомоги в примусовому порядку. В період лікування психічний стан особи може покращитись і підстави для надання психіатричної допомоги в примусовому порядку можуть зникнути до закінчення встановленого терміну, а наявність психічного захворювання як такого за відсутності відповідних підстав не може виправдати обмеження свободи особи.

Чинне законодавство (ч. 5 ст. 280 ЦПК України) наділяє правом на звернення до суду із заявою про припинення надання психіатричної допомоги в примусовому порядку обмежене коло осіб, яке не включає в себе всіх заінтересованих осіб. Крім того, обов'язковою умовою для реалізації права на звернення до суду є закінчення тримісячного строку з моменту винесення рішення про призначення відповідного виду психіатричної допомоги. Дисертант доводить, що вказані положення закону перешкоджають реалізації права особи на звернення до суду для захисту прав та законних інтересів особи.

Результати проведеного дослідження дозволили автору сформулювати пропозиції щодо необхідності зміни ч. 5 ст. 280 ЦПК України «Зміст заяви і строк її подання», надавши право на звернення до суду із заявою про припинення надання психіатричної допомоги в примусовому порядку розширеному колу осіб у визначених у законі випадках незалежно від тривалості пройденого курсу лікування.

Аналіз судової практики свідчить про те, що суди, вирішуючи справи про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку у вигляді госпіталізації до протитуберкульозного закладу, доволі часто допускають негайне виконання винесених рішень. Надання психіатричної допомоги в примусовому порядку тісно пов'язане з обмеженням права на свободу особи. Водночас госпіталізація до психіатричного закладу проводиться у виключних випадках в інтересах самої особи та інтересах суспільства. Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати та внести пропозиції щодо необхідності поширення правила про негайне виконання рішень суду у справах про госпіталізацію, припинення госпіталізації чи виписку особи з психіатричного закладу.

Розділ 3 «Процесуальні особливості розгляду та вирішення справ про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу» включає чотири підрозділи.

У підрозділі 3.1 «Суб'єкти, які мають право звертатись до суду із заявами про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу» поглиблено визначено коло осіб, які

мають право звертатись до суду із заявами про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу.

Чинне законодавство не визначає коло суб'єктів, які мають право звертатись із заявою до суду про розгляд справ даної категорії. Як наслідок цього, виявлення хворих осіб дуже ускладнюється, а відповідно примусове лікування за рішенням суду застосовується лише до певної частини хворих. За даними Єдиного державного реєстру судових рішень з 1 січня 2010 р. до 1 січня 2011 р. судами розглянуто 548 справ про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу, в той час як статистичні дані свідчать, що контингент хворих на всі форми активного туберкульозу, які перебувають на обліку в протитуберкульозних закладах системи МОЗ України, станом на 1 липня 2010 р. становить 82 тис. 575 чоловік.

Аналізуючи різні точки зору науковців щодо визначення кола осіб, які можуть бути заявниками, дисертант дійшов до висновку, що в чинному ЦПК України слід передбачити окрему норму, яка б визначала коло осіб, котрі мають право звертатись до суду із заявами про обов'язкову ізоляцію особи до протитуберкульозного закладу, та надавала б право звернення до суду керівнику протитуберкульозного закладу відповідного району чи міста або прокурору.

У підрозділі 3.2 «Цивільна юрисдикція і підсудність справ про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу» аналізуються проблеми визначення юрисдикції та підсудності у справах про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу.

Відповідно до національного законодавства справи про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу підлягають розгляду та вирішенню виключно судом, що відповідає міжнародним стандартам.

Розглядаючи проблеми визначення компетентного суду, який має розглядати досліджувані справи, з метою захисту інтересів як суспільства в цілому, так і інтересів хворого в тому числі, дисертант вважає за доцільне передбачити в законодавстві правові підстави та процедуру невідкладної обов'язкової ізоляції особи до протитуберкульозного закладу.

Обов'язкова ізоляція особи до протитуберкульозного закладу можлива за рішенням керівника протитуберкульозного закладу не більше 24 годин за наявності відповідних підстав. Підставами невідкладної обов'язкової ізоляції є те, що: особа хвора на заразну форму туберкульозу; особа ухиляється від добровільної госпіталізації та лікування.

Справи про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу хворого на заразну форму туберкульозу розглядаються за правилами альтернативної підсудності.

Підрозділ 3.3 «Особливості судового доказування по справах про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу» присвячено визначенню предмета доказування, засобів доказування та розподілу обов'язку доказування у справах про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу.

Дисертант вважає, що у справах про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу предмет доказування складається з наступних елементів: 1) наявність факту захворювання на заразну форму туберкульозу; 2) наявність підстав для обов'язкової ізоляції.

Обов'язковими засобами доказування, що підтверджують факт захворювання, є: висновок судово-медичної експертизи та інші письмові докази (висновок лікарської консультативної комісії, виписки з історії хвороби особи; довідка медичного закладу про те, що особа перебуває на диспансерному обліку; акт профілактичного огляду).

Факт порушення обов'язку лікування може бути встановлений за допомогою письмових доказів (заява особи про відмову від лікування; розписка особи про ознайомлення нею з наявністю захворювання такої форми, що зобов'язує її лікуватись стаціонарно; виписка з амбулаторної картки про незакінчення курсу лікування; виписка з історії хвороби, де вказується, що особа виписана з протитуберкульозного закладу за порушення лікарняного режиму), пояснень свідків.

У справах про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу відповідно до презумпції відсутності підстав для примусового надання медичної допомоги заявник повинен довести факт наявності підстав для обов'язкової ізоляції особи до протитуберкульозного закладу, а заінтересована особа звільняється від обов'язку доказування.

У *підрозділі 3.4 «Особливості судового розгляду і судового рішення у справах про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу»* проведено дослідження особливостей підготовки, судового розгляду і судового рішення у справах про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного.

Судовий розгляд справ про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу здійснюється за загальними правилами цивільного судочинства з урахуванням певних особливостей, встановлених законом.

Дисертант вважає, що проведення всіх необхідних підготовчих дій до судового розгляду в справах про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу є обов'язковим, оскільки це сприяє своєчасному розгляду та вирішенню справи. Значення підготовчих дій полягає у виявленні та забезпеченні всіх заінтересованих осіб, збиранні та забезпеченні доказів у справі.

Вивчення матеріалів судової практики свідчить, що 90 % справ розглядаються без участі особи, щодо якої вирішується питання про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу. Зазначається, що в більшості випадків підставами судового розгляду справи за відсутності особи є дані, що така особа становить загрозу розповсюдження хвороби. Дисертант погоджується з пропозицією Т. Д. Бахтеєвої та Р. М. Сорочинської-Кириленко про доцільність особистої участі хворого на туберкульоз в судовому засіданні шляхом забезпечення відповідних організаційних і технічних заходів щодо запобігання розповсюдженню хвороби та передачі

туберкульозної інфекції. Дисертант вважає, що обов'язковими учасниками судового розгляду справ даної категорії є прокурор та адвокат.

Автор зазначає, що в рішенні суду про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу необхідно вказувати конкретні обставини, які свідчать про ухилення особи від проходження лікування й встановлювати, в чому конкретно полягає небезпечність поведінки хворої особи. З метою захисту прав осіб, які хворіють на заразну форму туберкульозу, дисертант вважає за доцільне не визначати в рішенні суду строк обов'язкової госпіталізації в протитуберкульозному закладі.

Результати проведеного дослідження дозволили автору сформулювати та внести пропозиції щодо необхідності поширення правила про негайне виконання рішень суду у справах про обов'язкову госпіталізацію чи виписку особи з протитуберкульозного закладу.

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає в дослідженні проблеми судового захисту законних інтересів фізичних осіб при примусовому наданні медичної допомоги. За результатами дослідження одержані висновки, які мають теоретичне та практичне значення:

Розгляд справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку має належати до виключної компетенції суду. Справи про надання медичної допомоги в примусовому порядку належать до справ окремого провадження цивільного судочинства. Запропоновано виробити єдину процедуру судового розгляду справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку для лікування інших соціально-небезпечних захворювань (наркоманія, алкоголізм, СНІД, венеричні захворювання, лепра).

Медична допомога у примусовому порядку є видом медичної діяльності спеціалізованих лікувальних закладів, що здійснюється у порядку, визначеному законом, на підставі рішення суду щодо осіб, які хворіють на соціально-небезпечні захворювання і не бажають добровільно лікуватись. Із заявою про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку до суду мають право звернутись члени сім'ї особи, органи соціального захисту чи органи внутрішніх справ.

Критеріями визначення небезпечної поведінки особи, хворої на психічне захворювання, як підстави для примусової госпіталізації до психіатричного стаціонару є: розмір, значущість завданої шкоди; вірогідність завдання шкоди; частота завдання шкоди; близькість, безпосередність завдання шкоди.

До загального предмета доказування в справах про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку входять такі елементи: стан психічної хвороби особи і загроза внаслідок

хвороби для самого хворого та оточуючих; підстави надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, причинний зв'язок між станом психічної хвороби та відповідною поведінкою особи, яка дає підстави для примусового надання психіатричної допомоги. Спеціальний предмет доказування доповнюється певними особливостями, визначеними в законодавстві.

Обов'язковим засобом доказування, який підтверджує факт наявності психічної хвороби, є висновок судово-психіатричної експертизи. Засобами доказування, які підтверджують факт наявності небезпечної поведінки психічно хворої особи, є: пояснення заявника, заінтересованих осіб; показання свідків; документи, речові докази, які свідчать про небезпечну поведінку особи. Передбачена законом презумпція психічного здоров'я покладає обов'язок доказування в даних справах на заявника.

Правом звернення до суду із заявою про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу мають бути наділені керівник протитуберкульозного закладу, прокурор району. Обов'язкова госпіталізація особи до протитуберкульозного закладу можлива за рішенням керівника протитуберкульозного закладу лише не більше 24 годин за наявності відповідних підстав.

Предмет доказування у справах про обов'язкову ізоляцію особи до протитуберкульозного закладу складається з наступних елементів: наявність факту захворювання на заразну форму туберкульозу; наявність підстав для обов'язкової ізоляції. Обов'язок доказування у справах про надання медичної допомоги в примусовому порядку покладається на заявника.

З метою забезпечення прав і свобод громадян участь адвоката, який призначається судом, при розгляді справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку, є обов'язковою. Суд повинен обов'язково враховувати, що призначення надання медичної допомоги в примусовому порядку не повинно визначатися строками. У рішенні суду повинні бути чітко визначені підстави для примусового надання медичної допомоги в примусовому порядку.

У дисертаційній роботі внесено наступні пропозиції з удосконалення цивільного процесуального законодавства щодо особливостей судового захисту законних інтересів фізичних осіб при примусовому наданні медичної допомоги:

- доповнити главу 10 ЦПК України статтею 279-1 «Особи, які можуть бути заявниками», виклавши її в наступній редакції: «Заява про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку може бути подана членами сім'ї, органам соціального захисту населення чи органами внутрішніх справ»;

- ч. 5 ст. 280 ЦПК України викласти в такій редакції: «Заява про припинення надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку може бути подана до суду фізичною особою, її представником, членами сім'ї, лікарем-психіатром, представником психіатричного закладу,

органом соціального захисту населення чи органом внутрішніх справ, якщо підстави для надання психіатричної допомоги в примусовому порядку відсутні».

- виключити з ч. 3 ст. 18 Закону України «Про психіатричну допомогу» слова «за рішенням комісії лікарів-психіатрів»;

- доповнити ст. 367 ЦПК України п. 7 в наступній редакції: «справи про госпіталізацію особи до психіатричного закладу в примусовому порядку чи про припинення госпіталізації»;

- доповнити ст. 367 ЦПК України п. 8 в наступній редакції: «справи про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу чи про припинення госпіталізації»;

- внести зміни до ч. 1 ст. 285 ЦПК України, виклавши її наступним чином: «...Особі має бути надано право особистої участі в судовому засіданні, при необхідності із забезпеченням відповідних організаційних та технічних заходів щодо запобігання розповсюдження хвороби та передачі інфекції...»;

- виключити з ч. 2 ст. 281 ЦПК слова «в присутності особи», доповнивши словами «за участю особи»;

- доповнити главу 10 ЦПК України ст. 280-1 «Призначення експертизи», виклавши її в такій редакції: «Суд за наявності достатніх даних про психічний стан здоров'я фізичної особи призначає для встановлення психічного стану судово-психіатричну експертизу. У виняткових випадках, коли особа, щодо якої відкрито провадження у справі про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, явно ухиляється від проходження експертизи, суд у судовому засіданні може постановити ухвалу про примусове направлення фізичної особи на судово-психіатричну експертизу»;

- доповнити главу 11 ЦПК України ст. 283-1 «Особи, які можуть бути заявниками», виклавши її в наступній редакції: «Заява про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу може бути подана керівником протитуберкульозного закладу відповідного району чи міста або прокурором»;

- доповнити ст. 284 ЦПК України ч. 3, виклавши її в наступній редакції: «...заява про виписку особи, поміщеної до протитуберкульозного закладу за рішенням суду, може бути подана особою, її законним представником, членами сім'ї, представником протитуберкульозного закладу, прокурором у зв'язку зі зникненням підстав для обов'язкової госпіталізації в протитуберкульозний заклад».

- внести зміни до Закону України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз», доповнивши його ст. 12-1 «Невідкладна обов'язкова ізоляція особи до протитуберкульозного закладу» в наступній редакції: «Хворий на заразну форму туберкульозу, щодо якого є обґрунтовані підстави вважати, що він ухилятиметься від добровільної госпіталізації та лікування, підлягає невідкладній обов'язковій ізоляції до протитуберкульозного закладу за наказом керівника

протитуберкульозного закладу. Керівник протитуберкульозного закладу, в якому перебуває хворий на заразну форму туберкульозу, протягом 24 годин направляє до суду за місцем знаходження закладу заяву про обов'язкову ізоляцію особи до протитуберкульозного закладу»;

- внести зміни до ч. 2 ст. 285 ЦПК України, виклавши її в такій редакції: «...участь у розгляді справи прокурора, представника протитуберкульозного закладу, представника особи, стосовно якої вирішується питання про госпіталізацію, є обов'язковою».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Погребняк О. С. Щодо визначення правової природи справ про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку / О. С. Погребняк // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 4. – С. 222-230.

2. Погребняк О. С. Міжнародно-правові стандарти у сфері захисту прав осіб з психічними розладами / О. С. Погребняк // Право і безпека. – 2010. – № 2. – С. 23-28.

3. Погребняк О. С. Правове визначення кола осіб, які можуть бути заявниками у справах про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку / О. С. Погребняк // Форум права. – 2011. № 1. – С. 789-797.

4. Погребняк О. С. Визначення цивільної юрисдикції щодо справ про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку / О. С. Погребняк // Підприємництво, господарство і право. – 2011. № 5. – С. 53-56.

5. Погребняк О. С. Предмет доказування та засоби доказування у справах про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку / О. С. Погребняк // Наше право. – 2011. № 2. – Ч. 2. – С. 44-48.

6. Погребняк О. С. Підсудність справ про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку / О. С. Погребняк // Європейські перспективи. 2011. № 2. – Ч. 1. С. 69-73.

7. Погребняк О. С. Європейські стандарти та законодавство України в сфері захисту прав осіб з психічними розладами / О. С. Погребняк // Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. конф., присв. пам'яті О. А. Пушкіна. – Х. : ХНУВС, 2010. – С. 374-376.

8. Погребняк О. С. Деякі особливості судового розгляду справ про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку (досвід зарубіжних країн) / О. С. Погребняк // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : матеріали наук.-практ. конф. – Х. : ХНУВС, 2010. – С. 79-81.

9. Погребняк О. С. Правове значення визначення кола осіб, які можуть порушити справу про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку (огляд зарубіжного законодавства) /

О. С. Погребняк // Проблемы процессуальной науки: история та сучасність : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. – К. : КНУ, 2010. – С. 424–426.

АНОТАЦІЇ

Погребняк О. С. Судовий захист законних інтересів фізичних осіб при примусовому наданні медичної допомоги. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2011.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням на монографічному рівні проблем судового захисту законних інтересів фізичних осіб при примусовому наданні медичної допомоги в примусовому порядку.

Досліджено правову природу справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку. Розкрито поняття медичної допомоги в примусовому порядку, сформульовано умови застосування медичної допомоги у примусовому порядку.

Приділено увагу особливостям судового розгляду та вирішення справ про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку. Досліджено процесуальні особливості судового розгляду та вирішення справ про обов'язкову госпіталізацію особи до протитуберкульозного закладу. Сформульовано низку висновків і рекомендацій щодо удосконалення законодавства у сфері регулювання надання медичної допомоги в примусовому порядку.

Ключові слова: обмеження прав і свобод громадян, медична допомога в примусовому порядку, окреме провадження цивільного судочинства, обов'язкова госпіталізація особи до протитуберкульозного закладу, підсудність справ про надання медичної допомоги в примусовому порядку.

Погребняк О. С. Судебная защита законных интересов физических лиц при принудительном предоставлении медицинской помощи. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2011.

Диссертация является комплексным научным исследованием на монографическом уровне проблем судебной защиты законных интересов физических лиц при принудительном предоставлении медицинской помощи в принудительном порядке.

Исследовано правовую природу дел о предоставлении медицинской помощи в

принудительном порядке. Раскрыто понятие медицинской помощи в принудительном порядке, сформулированы условия применения медицинской помощи в принудительном порядке.

Автором исследована проблема создания единой судебной процедуры рассмотрения дел о применении принудительной медицинской помощи при лечении других социально опасных заболеваний. Определен круг лиц, который имеет право обратиться в суд с заявлением о предоставлении принудительной медицинской помощи. Рассмотрены вопросы определения предмета доказывания, средств доказывания и распределения обязанностей доказывания по делам о применении принудительной медицинской помощи.

В работе уделяется внимание особенностям судебного рассмотрения и решения дел о предоставлении психиатрической помощи в принудительном порядке. Исследованы процессуальные особенности судебного разбирательства и решения дел об обязательной госпитализации лица в противотуберкулезное заведение. Сформулирован ряд выводов и рекомендаций относительно усовершенствования законодательства в сфере регулирования предоставления медицинской помощи в принудительном порядке.

Ключевые слова: ограничение прав и свобод граждан, медицинская помощь в принудительном порядке, особое судопроизводство, обязательная госпитализация лица в противотуберкулезное заведение, подсудность дел о предоставлении медицинской помощи в принудительном порядке.

Pogrebnyak O. S. Judicial protection of legal interests of persons whom coercive medical aid is applied. – *Manuscript*.

Thesis for obtaining the degree of Candidate of Law, speciality 12.00.03 – Civil Law and Civil Procedure; Family Law; International Private Law. Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2011.

The dissertation is an integrated specific study on the level of a monograph about protection of legal interests of persons whom coercive medical aid is applied. The thesis is dedicated to investigating the problem of protection of legal interests of persons whom coercive medical aid is applied.

The problem of defining of law nature of lawsuits on coercive medical aid is researched. The concept of coercive medical aid and grounds of application have been defined.

Attention is paid to the peculiarities of court trial and rendering a judgement of legal case on coercive psychiatric aid. The procedural peculiarities of court trial and judgement of lawsuit on involuntary hospitalization to tubercular institution are researched. A number of conclusions and recommendations concerning the perfection of legislation in the sphere of regulating applying of coercive medical aid have been formulated.

Keywords: limitation of person's rights and freedoms, coercive medical aid, ex parte proceeding,

involuntary hospitalization to tubercular institution, jurisdiction of civil cases concerning applying of coercive medical aid.